

13718

ՊԱՐՏԻԻ ԶԱՅՆԵՐ

Եղիշ հսկայ,
Թէ ոչ մահ կայ...

Գրեց՝ ԳՐ. ՄԵՆԵԿԵԱՆ

891.99

Մ-55

1924

81.39
5-55 46

423

ՊԵՐՏԻՔԻ ՉԵՅՆԵՐ

Գրեց՝ ԳՐ. ՄԵԾԻԿԵԱՆ

№ 2003

1924

27363-23

5

Անահ Զուշարան ամէն անոց, որոնք ինկան հայ երկրին
ազատութեան համար:

6279'-57

3

12-84

ԱՆՀՐԱԺԵՏ ՆՕԹԵՐ

Իսկալի եւ կամ երազի մը ձգտիլ, կեանքի
դժնէ բաղխումներու դէմ կուրծք տալ, տակալ
եւ յարատեւել կը յատկանշէ բուն մարդը:

Յարատեւութիւնը մայր մէջ, որմէ կը ծնին յառաջդիմու-
թիւնը եւ ապագան:

Յառաջդիմութեան խթանն է մրցումը, որ ուրիշ բան չէ,
եթէ ոչ՝ կռիւ եւ պայքար. մրցումը յաճախ բարոյական եւ
գիտակից կռիւն է:

Ըստ հոգեբանութեան, կեանքը, ապրելու կռիւը — բնու-
թեան օրէնքն է:

Աշխարհի ստեղծագործումէն մինչեւ այսօր, մարդկային
կեանքը փոխան մրցումի եղեր է կռիւ. նոյն այս պատճառաւ
են ներկայ դասակարգային տարբերութիւնները, հարուստին
եւ աղքատին, կուշտին եւ անօթիին անհաւասար աններդաշ-
նակ դրութիւնը:

Բնութիւնը անդուծ է, անոր օրէնքի ճանկերուն մէջ կը
գալարուի ամբողջ կենդանական աշխարհը, եւ նոյն ինք, իմա-
ցական կոչուող մարդը: Բնութիւնը շատ կը ծնի, մին զօրաւոր
միւսը տկար, եւ անգթօրէն զանոնք կռիւի կը դնէ, անասուն-
ները ճակատագրականօրէն ենթակայ են այն կռիւին, նոյնպէս
եղեր է եւ մարդը, բայց մարդը միայն մէկ ելք մը ունի, այն է
«Միրէ ընկերդ քու անձիդ պէս»: Արդի ընկերային կեանքը,
ապրելու պայմանները, ցոյց կուտան թէ, մարդն ալ իր գոյու-
թեան համար կռիւ կը մղէ, հետապնդելով մի միայն իր եսա-
կան պահանջները: Այս հետապնդումին մէջ նախնիները շատ
կան, յաճախ ոճիրներ կը վխտան, քաղաքակրթութեամբ եւ քո-
ղարկութեամբ ձեւով, «սիրէ ընկերդ քու անձիդ պէս»ը կը մնայ
տեսական եւ պիտի մնայ: Զօրաւոր եւ տկար, գիտուն եւ տը-

դէտ, լոյս եւ մութ, սեւ ու ճերմակ, բնութեան՝ իրար հակա-
սող եւ միանգամայն զիրար դուրս ցցող երեւոյթներն են: Քա-
նի այս աններդաշնակ դրութիւնը կայ, ընկերային թշուառու-
թիւնը դեռ շատ պիտի տեսէ: «Որ ունի՝ տացի նմայ, եւ որ՝ ոչ
ունի, եւ զոր ունի բարձրի՝ ի նմանէ»: Այսպէս ըսաւ մեծ բա-
րոյադէտը Քրիստոս, գիտնալով թէ դժուար է շտկել, ինչ որ
բնութիւնը օրինադրած է: Կռիւ... կռիւ...: Մարդկային
պատմութեան մէջ, ազգերու շարքէն դուրս ինկան ամէն ա-
նոնք, որոնք չի կրցան կռուիլ, չի կրցան տոկալ:

Դարերէ ի վեր կռուող, եւ կորած ազգերու դերեղմաննե-
րէն անցնող՝ պատմութիւնը ազդ մը միայն կը մատնանշէ. այդ՝
Հայ-Ազգն է: Աղամանդէ հպարտութիւն մը սրտէս ներս կը
ծորի այս երկու բառերուն առջեւ, Հայ-Ազգը...:

Գերեզմանուած աղղերու սեմերէն դուրս, ցաւերու էն դա-
ժան կակիծին տակ, խոցերու խիստ պատռուքներուն հետ,
Նա՝ վեր կը պահէ իր ճակատը, եւ մարդկային կեանքի մէջ
խորհրդանշը կըլլայ տոկունութեան:

Ամէն անգամին, որ Նա ձեռք կը նետէ Աղատութեան, որ
խօսող կրակի մը պէս, կարծես կըսէ Անոր. — Մի հպիւր, կը
փայլիմ, բայց կ'այրեմ: Վեց դարեր նա իր ձեռքերը երկնցուց.
այրեցաւ, նորէն երկնցուց, նորէն այրեցաւ, եւ հազիւ վէրքը
իւր սպին կը կապէ, Նա նորէն կ'երկնցունէ եւ պիտի՝ երկնցու-
նէ: Ամէն անգամին, որ Նա կ'երդէ, կ'երազէ եւ կը ձգտի, ու-
րիշ բան չէ, եթէ ոչ կրակ Աղատութիւնը:

Հայ ծնիլ, տառապիլ եւ տոկալ, իտէալի մը ՚ի խնդիր,
ահա՛, թէ ո՞ւր է մարդկային բնութեան մէջ բուն նկարագիրը:

Մի՛ կաշկանդէք զայն, այդ հայը, բնութեան այդ մաքուր
ծնունդը, ազատ թողուցէք իւր քայլերուն հետ. երկիւնք, մի
զլանար, լոյս սփռէ անոր ճամբուն վրայ, թող մութը տեղի
տայ, որ Նա քայլէ, իտէալին յառաջդիմութեան, որուն ծը-
նըդավայրն է ինքն Հայ — Երկիրը: Բայց անցեալի եւ նոյն
խիւստօրուայ հայ տառապանքը, կարծես ըսել կուզէ թէ եր-
կինք կը նախանձի հայուն: Այդ հին երկինքը նախանձոտ էր
խտրող էր, կը զատէր, այդ Եհովան ստրուկ Իսրայէլացին ընտ-
րեց, բայց Աղատութիւնը մեծ է քան Եհովան, Աղատութիւն,

ահա՛, մեր Աստուածը: Բայց պէտք է տեղի տայ մութը, մեռ-
նին յաւէտ տղիտութեան սեւ իժերը, պէտք է հայը ազատ ըլ-
լայ կեանք-կռիւի ճամբուն վրայ. պէտք է մտային կնճոտ
կապեր կաշկանդեն զայն, զաղափարի զօրօշները պէտք չէ՝
պլլուին անոր գործին եւ զիջումներու ստիպեն: Կուեզ'նք, որ
այդ ոճիւր շղթաները վերնան յաւէտ, որոնց առաջինն է Կրօ-
նական շղթան: «Ապտակ զարնեն, միւսը դարցուր, չալիկդ
ուզեն, կոշիկդ ալ տուր»: Ահա առաջին քայքայումը, որ նախ-
ճիրներ գործեց, չենք մեղադրեր, որովհետեւ տառապանքը
թոյլ չի տուաւ որ Հայը միւս երեսն ալ կարդար: Երկրորդ ո-
ճիւր շղթան, Տրգիտութեան շղթան է. ինչպէս ռամիկը կըսէ,
«Գործիդ նայէ, ազդ կամ յեղափոխութիւն փոր չեն կշտացը-
նէր»: Որքա՛ն ճղճիմ, մտքի որքա՛ն նիհար արտայայտութիւն:
Հոս հայ կեանքը խայթող սեւ իժեր կը սնանին, ինչպէս ըս-
տըրկութիւնը, Նսամոլութիւնը, դժձութիւնը, հոս մարդու
միտքը հորիզոն չունի, հեռակէտ չունի, անձուկ չըջանակ մ'է
որ կը բոլորագծէ յետադիմութիւնը: Հոս մարդը իմացական
չէ, գիտակից չէ, յառաջդիմութիւն չի ճանչնար, այլ հաց...:
Երրորդ կաշկանդող շղթան Գաղափարի եւ սկզբունքի շղթա-
ներն են, որք թոյլ չեն տար որ հայ գործը դուրս գայ հաւա-
քական եւ միացեալ: Չեն տեսներ, մինչեւ որ ակնոց չի կրեն,
որու անունէ կուսակցութիւն-տեսակէտ: Կուեզ'նք եւ չաստ-
ուածներու պէս կը պաշտեն, եւ անոնց առջեւ կը զոհեն Համե-
րաշխութիւնը: Ու կը կոտորի ոյժը, ջլապինդ ըլլալիք գործը կը
կաղայ բաժան բաժան... ատելութիւնը դուրս կուգայ հայրե-
նասիրութեան շապիկ հագած... փոխան շինիչ քարոզներու՝
հայ զբաղանդութիւնը կը մրոտի բամբասանքով, անհատներ կը
քարկոծուին, եւ հայհոյանք, եւ մարդասպանութիւն: Յեղա-
փոխութիւնը կ'ապականի, յառաջդիմութիւնը կը դանդաղի,
ազգին վէրքը կը խորունկնայ, եւ ժողովուրդը ինքզինք քարշ
կուտայ, կը քայլէ ցաւը երգելով: Ու հայ ցաւը, որ դարերու
սպին ունի, այս մեծ ու աստուածային վէրքը որ ամէն հայու
սրտին բացուած է, հոս, այս մեհեանի պէս խորունկ ու խոր-
հրդաւոր պատկերին առջեւ, ոչինչ կրնանք ընել, եթէ ոչ,
սիրել Հայը, միխթարել զայն, հոգի տալ անոր, որ նա քայլէ,
միշտ գլուխը վեր եւ ուղիղ, մինչեւ տեսնէ ազատութեան ար-
շալոյսը: Անոր վէրքը քու եւ իմ վէրքն է, անոր ցաւը քու եւ
իմ ցաւը: Եթէ չենք կրնար խորհիլ մէկտեղ, բայց պէտք է

գործի ատեն գործենք մէկտեղ, որովհետեւ բոլորիս հայեացքը մէկ է — Հայ երկիրը եւ հայ ազատութիւնը: Թողէք ինձ հայ գրական սեղանի վրայ դնել այս իմ դոյզն գործը, կրնայ անօգուտ չըլլալ:

ԲԱՆՏԷՆ ԴՈՒՐՍ

Ժամը մօտ էր, մինչ քանտարկեալն անհունօրէն անհամբեր... Վագրի նման՝ երէ՛ք փայլով գնտանին մէջ կը շնչէր, Յանկարծ կեցաւ, բռնցքներն իր դրաւ կուրծքին, բորբոքած՝ Այսպէս ըսաւ. «Քեզ կը կանչեմ ամբողջ ուժովդ, ով Աստուած, Տուայտանքի եօթը տարիներ եօթը դարե՛ր ապրեցայ, Այսօր արեւ պիտի տեսնեմ, բայց ի՛նչ օգուտ ի՛նչ շահ է երբ մէն մի ժամ ցեղիս ցաւը գլխիս վրայ կանգնել...:

Կ'երդնում առջեւդ, պիտ' չի փոխեմ քէ իմ փարոզ կամ խօսքեր, Եթէ նոյնիսկ բաղդը դժողք ցաւոտ նակտիս է գրեք:

Ժամը հնչեց, ու բացուեցաւ դուռն մահափոս գնտանին, Նա դուրս կուգար, հանդարտօրէն, հայ կղերն էր վեհածին:

Օրը շատ ուշ մթնեց այդ օր, միւս օրը Կիրակի, Եկեղեցւոյ Սուրբ սեղանէն նա իր փարոզը կը խօսի:
«Դու տառապեալ ո՛վ ժողովուրդ անմահօրէն հայանուն...,
Պիտի խօսիմ քեզ սուրբ գրէ՛ն որուն գոհն ես եղեր դուն,
Այն՝ որ կըսէր, ապտակ զարնեն դարցուր միւս քո երես,
Պիղատոսի պալատին մէջ ըսաւ «ինչո՞ւ կը զարնես».
Ուզեց զարնել կոշտ գինւորին ձեռքն իր կապած էր ետին,
Գիտակցութիւն հոն չի կրցաւ հանդարտ մնալ դէմ չարին:

Այն որ կըսէր, սուր առնողը սրով կ'իյնայ 'ի գետին
Կուիլ ուզեց, շապիկդ ծախէ՛ սո՛ւր առ ըսաւ Պետրոսին.
Թէ պատահի որ քշնամին հոս ներս խուժէ այս ժամուն,
Մի՛ վարանիր, մերկացուր քեւդ, զա՛րկ, կոտորէ՛, կուէ՛ դուն.
Թէ ձեռք մը պիղծ հպիլ ուզէ Հայ սրբութեան խորանին,
Մի՛ վարանիր. խեղդէ զանի, մինչեւ ցամփի սեւ հոգին...:

Մի՛ ըսպաններ կըսէ սուրբ գիրք, ե՛տ նաանջէ տեղի տուր,
Բայց՝ երբ կեանքդ պիտ' արիւնի, պատռէ՛ սիրտը սեւ մրուր:

Հակառակ մի՛կենար չարին, շապիկդ ուզեն՝ տո՛ւր, անցիր,
Ձափե՛ ուժդ, այդ ալ մի տար, ծռե՛, երբեք մի՛ ծռի՛ր :

Դեռ կուշանայ այն օրըն երբ, գայլ եւ գառնուկ միասին,
Դաշտը իջնեն, երկնիին տակ, ծիլ ու ծաղիկ մարակին,
Բարոյագէտ այն Աստուածը որ այս խօսքերը ըսաւ,
Նա՛ լա՛ւ գիտէր, թէ դժուար է երկրէն ջնջել այ մեծ ցաւ...
Դարեր անցան, դեռ կը վխտան պէս պէս ռեփրֆ անխնայ,
Կատարեցաւ խօսքն Անոր. «յարիցէ ազգ ազգի վրայ» :

Այս կռիւր, դեռ պիտ' տեսէ, պիտ' արիւնէ շա՛տ դարեր,
Կոյր աշխարհը, այդ մեծ մարդուն խօսքերն դեռ չէ հասկցեր :
Ըսաւ, եթէ գառը կուզէ որ ապրի՝ հետ բիրտ գայլին,
Պէ՛տք է լռին ու գաղտնօրէն ակռան սրէ առանձին :

Ըրէ՛, ըսաւ ինչորկուզես որ ուրիշներ քեզ ընեն,
Երբ ուրիշներ, ցեղ մը ամբողջ, կը հալածեն դէս ու դէն,
Ու կ'արիւնի Սիրտը Ազգին, կ'անցնի ռեփրն իր սահման,
Անհրաժեշտ է՝ աչքի տեղ ա՛չք, փսոքե՛լ ոսոխին ակռան... :

Օձեր վխտան, թռչն կը փսխեն, սեւ սեւ օձեր թրփանուն...,
Ո՛վ Աստուած իմ, ո՞վ պիտ' մաքրէ նախնիները դէմ հայուն :
Զօրե՛ղ պահէ, ջիղն Հայ տղուն, բազուկն իր միշտ պի՛նդ ուժեղ,
Վագրի սիրտ մը դիրկուրծփին տակ, թող արիւնի զարկած տեղ.
Ա՛լ մար չիկայ, եթէ պիտի ապրի Հայը հետ թուրքին,
Պէտք էր մէջփին պահէ դանակ որ գործածէ ի հարկին...» :

Ու վերջացուց Հայ կղերը դէմքին լոյս մը փողփողուն,
Շունչը բոց էր, կարծես կրա՛կ մ'ինկած ըլլար խորն հոգուն.
Նա կը հեւար, խռով մ'ունէր, խտացումը Հայ ցաւին,
Կարծես կ'եռար անհունօրէն կը փրփրէր ներսի դին... :

ՀԱՅՈՒ ՀՈԳԻՆ

Ձայներ կուգան, ձայներ մթի՛ն, լաց զուլումի մահալուտ...
Քար չի մնաց քարի վրայ, ոչ մի տնակ, ոչ մի դուռ...
Կըսեն՝ դաշտ մ'է համատարած, ձայն ձուն չիկայ, ու հեռուն,
Միայն լսուի վայնասուն մը, որ կը կրկնէ խուլ Բըբուն :
Մարդ չի մնաց, կըսեն ինծի, ա՛հ հէգ տղայ գո՛ւր է... գո՛ւր
ինչպէ՛ս յուսաս, ինչպէ՛ս տոկաս, և կամ ծպտիս, ալ թո՛ղ տուր
Փշոտ մամբան հայրենիքիդ, հոն միայն մուքն է տիրեր,
Այսպէս կուգան, ձայներ կըսեն, հոն Հայ երկինքն է փլեր... :
Խեղդէ՛ ձայնդ ով տառապանք, դու մի վախճար հայորդի,
Անոնք մարմինն են մեռուցեր, Հայուն հոգին, մահ չունի :

Ձայներ լսեմ, հինգ դարերէն պատմութիւնն է կը խօսի,
Հայն առաջին՝ ազգերուն մէջ որ դէպի լոյս կը ձգտի,
Արգար կ'ելլէ նամակ գրել, բարոյագէտ Բրիտանիան,
Լուսաւորիչ գրքեր վառեց, որ Հայ փառք չի խօսին.
Հայը թողուց՝ գահ, պետութիւն, ելաւ նոր կրօնն ապրելու,
Ապտակ զարկին, միւսը դառուց, մինչեւ եղաւ եզ հլու.
Այսպէս դարեր Հայն ապրեցաւ, մարմնոյն վրայ բիւր խոցեր..

Ձայներ կուգան, ձայներ կըսեն. Հայը սրտէն է ծակեր... :
Խեղդէ՛ ձայնդ ով տառապանք, դու մի վախճար Հայորդի
Անոնք մարմինն են սպաններ, Հայուն հոգին մահ չունի :
Ձայներ կուգան, թէպէտեւ խուլ բայց կը հնչեն կը խօսին,
Հայը խռովտ վերքը կրծքին դեռ կը փալէ իր ուղին.
Կըսեն արիւն կաթէ փայլէն, մարմինն ամբողջ ծակծակ է,
Բայց կը փալէ՛, կարծես ըլլար հոգին անոր պողպատէ.
Կեանքն ատե՛լ է իր հեշտանքով, դադար չունի, չունի՛ քուն,
Ազա՛տ տեսնել իր հայրնիք, ա՛յս է կրակն իր հոգուն... :

Ձայներ կըսեն, Հայն ըմբոստ է, ու իր մամբան չի՛ փոխեր,
Ըստրկութիւն չուզեր մանչնալ, ու պիտի փալէ, փալէ՛ դեռ :
Ալ մի՛ խօսիր ով տառապանք, դու լաւ գիտցիր Հայորդի,
Անոնք մարմինն են սպաններ, Հայուն հոգին մահ չունի :

Ձայներ կուգան, բունն ահեղ, սարսափ մը կայ ահագին,
կըսեն շղթան իր փշրեր է, ըմբոստացեր հայ հոգին,
Փոքորիկ կայ, պիտի շանքէ, կըսեն Հայուն բանակն է,
Ոտքը բռնիկ, ծունկերը բաց, բայց զարկածը կը վառէ.
Պատգամ մ'առնեղ, զա՛րկ, զա՛րկ փշրէ քափէ մոխիր ու վերան՝
Մինչեւ որ բուստներդ երկրպագեն ոտքդ իյնան:

Ձայներ կուգան, նորէն գուլում Հայն ինկեր է կարելէր,
Յոյս չի մնաց, ել՛ք չի մնաց կըսեն եր'ւան են պարպեր...:
Խեղդէ ձայնդ ով տառապանք դու մի վախենար Հայորդի
Անոնք մարմինն են սպաններ Հայուն հոգին մահ չունի:

Ձայներ կուգան, ձայներ խոհուն, Հայուն Աստուածը կը խօսի,
«Մահը երբէք չի՛ պիտ' քառի մակտիդ վրայ Հա՛յորդի,
Որովհետեւ դու ծնունդդ ես հինգ դարերու երկունքին,
Հոգիդ քրծել է բովին մէջ, դու տիպարն ես ողջ կամփին,
Տուայտանքի մամբուդ վրայ քանի ազգեր փնացան
Մինչ դուն խիզախ վերհերուդ հետ, եղար անվախ ռահվիրան,

Ձայներ կուգան, ձայներ բերեալ պատգամ մը ինձ համոզելէր
Թէ աստղեր կան կուռ հաւատքի Հայուն Աստուած չէ մեռեր,
Այ մի՛ խօսիր, ով տառապանք, դու լաւ գիտցիր Հայորդի,
Անոնք մարմինն են սպաններ, Հայուն հոգին մահ չունի:

Ո՞ՒՐ Է ՀԱՅՈՒՆ ԱՍՏՈՒԱԾԸ...

Աւերք մթին, արին, դիակ, գոհե՛ր գոհե՛ր անհամար...
Յուսահատե՛լ Հայուն հոգին, չէ՛, չեմ խորհիր, չեն կրնար:
Թող երազը անցնի մտքդ վերապրելու տենչանքին,
Գոտեպնդէ՛ն նոր յոյսերով, եղի՛ր հլու դու գործին,
Ոգի ու կամք, բազուկ ուջիդ, ցոյց տուր գանձերը քո հոգուն,
Հոն է միայն ուր յայտ կուգայ քագուն Աստուածը Հայուն:

Երբ 'տար աշխարհ պանդուխտն նստած վառես նրազը քո տան,
Զըլլայ խորհիս՝ Հայուն կորուստն եղեր անհուն անսահման,
Դու վեր վերցուր քեզ սուրբ աւանդ այրենարան հայ լեզու...
Դուն՝ արվեստուր նոր սերունդին հայ պատմութիւնը անցեալին,
Հանչցուր անոր, ո՛վ էր վարդան ո՞ւր է դաշտն Աւարայր,
Յոյց տուր սահմանն Հայաստանին յիշէ գոհերն անհամար,
Կերտէ՛ միտքը, ձուլէ՛ հոգին, վաղւայ փառքովն ակադան,
Հոն է միայն, ուր յայտ կուգայ քագուն Աստուածը Հայուն:

Տաճար մ'ունինք մենք կրօնքի – պաշտամունքի մէկ խորան,
Հայաստանն է, հոն Սինայ լեռն, ահա մեր սուրբ Գողգոթան,
Որուն վրայ մեր հերոսներ խաչեր տարին խաչեցան...
Հանչցի՛ր, ո՛վ Հայ, այդ սուրբ երկիրն գուցէ մի օր դիցազներ
Ծնին այն տեղ, ծաղկի դրախտն, մաքրէ երկինք իւր ամպեր,
Դարագլուխ մը սկսի ու մարդկութիւնը ցաւագար
Արեւելին երկրպագէ Հայ-Աստծուն մեր արդար:

Զաւակ ծնիլ, հաց մը հարել, այդ չի՛ բաւեր ո՛վ Հայ մարդ,
Յիշէ խօսքը «Մարդը հացով չ'ապրիր միայն» գիտցի՛ր այդ
Օն ծամել տուր նոր սերունդին մեծ խտէլը Հայ ազգին՝
Որ ի հարկին սիրել գիտնայ, կուիլ գիտնայ միասին,
'Հա այն օրէն, ձեր սեմէն դուրս՝ գոռ վարդան մը վեհածին
Դուրս պիտ' ելլէ մակատելու, բազկով մ'ուծեղ կաշերուն
Երբ ջլապինդ մատներուն հետ, կարմրի պողպատն հայաճուն...
Ահա խտէլն ու ապագան, պէտք է հասնիլ այդ օրուն,
Գոտեպնդէ՛, հոն է միայն քագուն Աստուածը վաղուան:

Զանգւած մ'եղիր ով դու նժդեհ, հայ ժողովուրդ ցիր ու ցան,
Զուլածք մ'եղիր, խտութիւն մը, անփակտելի միութեան,
Հոն հալեցուր բոցը հոգուդ, գործերը քո մատներուն,

Թէ հարկ ըլլայ գոհե՛լ անձո՛ւ ո՛վ դու անհատ հայաճուն,
«Ամէնը մէկին՝ մէկն ամէնուն», յիշէ խօսքը հեռատես,
«Անուն է Հայ՝ եւ պարտէ՛ քեզ սիրել զնայ Հայու պէս»,
Ահա նամբան ուրկէ կերթաւ, դէպի նոր կեանք, յարութիւն
Ահա գիտութիւնն, որուն մէջն է, քագուն Աստուածը Հայուն:

Մէկդի՛ նետէ, քոյնի սափորը սեւ խոհերու մահածին...
Թախծ, յուզում, սեւ ուտիչներ, որոնք ծամեն հայ հոգին,
Դու դուրս ելիր, այդ մահափոս սեւ որջերէն սեւաներ,
Մոխիրն ինչո՞ւ կը պրպտես, ծնունդ ցաւի, նոր վերքեր...
Հագի՛ր զբաւը հաւատքի, իջիր դաշտը կեանք-կուի
Մոխիրներու վրայ գրէ՛, Հայաստանը պիտ սպրի,
Զափէ՛, ձեւէ՛, նոր հիմեր դիր, գործէ ուղիղ եւ խոհուն,
Հոն է միայն ուր յայտ կուգայ քագուն Աստուածը Հայուն:

ԿԵԱՆՔԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Աղբիւրն հոսի գուլալ վնիտ,
Զայնովն հեշտանք կարդայ սրտիդ,
Ալ ի՞նչ հարկ կայ խորհիլ խոկալ,
Աղբիւրն հոսի ալ ետ չի գար:

Արեւ կ'ելլէ, հեղեղ լոյսի,
Ծովը հալած արծաթ քուի,
Սիրտդ լայն բաց ու օգտուէ,
Քանի ամէն բան ժպտուն է:

Սոխակն երգէ մինչեւ իրկուն
Սիրտը սէր կայ, վսե՛ւմ քոչուն,
Շատ խեղճուկ է այն որ չգգար,
Մարած կրակ, առեր դադար:

Գերեզմանի կանցնիս քովէն,
Ծառին տերեւ քշուին հովէն,
Կանաչ էին եւ կը դեղնին,
Մարդն է մեռնի, քոն հոգին:

Հոգին քաւ մ'է, սէրն է գինին,
Ահա գտայ գաղտնիք կեանքին,
Դուն մի՛ խաբուիր, ով ինչ քսէ,
Ուրիշ ամէն բան ունայն է:

ՀԱՄԱՌՅՐԸ

Հայաստանի քարտէսին առջեւ.

Մինակ եմ ես, սեմեկիս մէջ խոհերուս հետ առանձին,
Թախծոտ յուշեր կամաց կամաց պանդուխտ սրտէս ներս
կանցնին,
Մութ ստերներ հին օրերու, կը գալարուին հոգւոյս մէջ,
Ծառի մը պէս՝ որ դեռ կանանչ կրակն է ընկեր... բոց անշէջ:

Մէկը չունիմ ինձ միտքար, միայնակ եմ ու լռիմ,
Միայն ընկեր պատէն կախած քարտէսն ունիմ հայ երկրին:
Աչքս պտոյտ կառնեն վրան, սահմաններէն դէպի ներս,
Յանկարծ գնացի իմ դադրեցաւ, ձայն մը փրթաւ հէգ սրտէս...
Հա՛ քփրատը, ձայնը կուգայ, որքա՛ն հեշտին ու անուշ
Անհունն հոգւոյս երանութիւն մը կը լեցուի յուշ ի յուշ.
Սա մեր տունն է օճախ սիրուն, բոյնն զգուսնի մայրաւօտ...
Մայր ունենալ... երկինք քո՛ղ ինձ, յանձնաւ կուգեմ հոտ.
Ու նայեցայ, շա՛տ նայեցայ, խեղդի մը պէս կաթհոգին,
Ու մերձեցայ ես հեւ ի հեւ շրթներս դրի քարտէսին...:

Մարտուն մը ներս երակներէս հոգւոյս անցաւ ու ցնցեց...
Աչքիս պատկեր մը կերելի, կին, պատանի, այր, երէց,
Բազմութիւն մը փոքորկայոյզ, երկու միլիոն գոհերու...,
Զայներ լսեմ լաց շիւանի, ունակ քախծոտ ու հուժկու:

՛Հա խուժանէն խումբ մը աղջիկ դուրս կը գառուին՝ միասին,
Կը մրմնջեն, մտիկ ըրէ, նայէ ի՞նչ է կը խօսին.
«Հալածանքի այն օրերուն, երբ քուրք ձեռքեր պիղծ, զագիր,
Ճիւղորէն կը փորձէին, կը ճգնէին մեզ հայիլ,
Հայ աղջիկներս՝ մենք ՚ի խնդիր հայ նամուսի սրբութեան,
Կամուրջէն գետ՝ մենք գահավէժ, իջանք յատակն յախտեան»:

Խումբ մը եւս, ներմակ հագած, օ՛հ անոնք ալ կը խօսին,
«Մենք հարսեր ենք, մեր այր մարդիկ պանդուխտ ելան լալագին.
Ու այն օրէն մենք մեր ուխտին հաւատարիմ ու անքակ,
Մինչեւ գերի մենք տարուեցանք, եղանք ծառայ ձեռքի տակ,

ԿԱՐՕՏ

Կարօտներ եմ, շատ կարօտներ, ո՛վ իմ երկիր հայանուն
երազներուն ո՛վ հեւքն անուշ, ով տենչերուն ծիւն անհուն.
Պանդխտութիւն՝ բանտ մ'է օտար. մութ է ցերեկն արեւն իր.
Չայն տուր, խօսէ այրած սրտիս ո՛վ դու նախնեաց իմ երկիր:

Կանցնի հովը, ծառերուն մէջ փսփսուք մը կայ լռին,
Տերեւները ինձ կը խօսին, հեւքը պատմեն հայ երկրին,
Յաւերժական հեշտութիւն մը հոգիէս ներս կը ծորի.
Կեցիր իմ մօտ կարօտներ եմ, ո՛վ դու ըստուեր Հայրենի:

Չայներ կուգան, առուն կանցնի համբոյրին տակ թուփերուն,
Կը տանին զիս երանութեան ամպերէն անանուն:
Մի՛ խաբէ՛ք զիս օտար ամիս, ես կը տեսնեմ Եփրատին
Պատկերն ինձ մօտ, երկինք թո՛ղ ինձ, ապրիլ կուգեմ Հայրենին:

Մացառներու շուքերուն տակ հին ըստուերներ կը գծուին,
Ու քննողներ անոնց խառնեն, իրենց ժպտուն մեղեդին,
Հոս ամէն ինչ լեզու ունի, ինձ կը թուեն յիշատակ...
Կարօտներ եմ, շա՛տ կարօտներ, քեզ որ մնաս հետս անփակ...:

Ծառէն ինկած հովէն բշտին դեղին տերեւ ցիր ու ցան,
Կը տառապին ինչպէս օտար, պանդուխտ օրերն իմ վերան,
Բայց հաւատքս հաստատ է դեռ, թէ ես մի օր ցնծագին,
Պիտի հասնիմ քո ամիսներուն որք զիս սիրով օր'նեցին:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒՆ

Եթէ կամի՛ք, կարէ՛ք Աստուած լինել:

Ո՛վ հերոսներ, մարտիրոսներ ո՛վ ֆէտաներ,
Պիտ' երգեմ ձեր, կամքը պողպատ ափքեփելի,
Թէ դիւցազներ է՛ք կոչեմ ձեզ այդ չի՛ բաւեր,
Թող թունդ ելլեն, ամբողջ սրտեր պաշտել ձեզի:

Ձեզի միայն կուտ կոքողներ դիւցազնատիպ,
Մշտածխեն խունկի փոխան, թող հուր վառող,
Թող ոգիեն ձեր պատուանդանին սեւեռի լիբր
Բռնակալներ, ըստրկութեան վիժածներ խորք:

Այսպէս պէտք է ձեզ փառք ձօնել ով դիւցազարմ,
Ախոյեաններ ազատութեան, կաթեցուցէ՛ք
Գաղափարի կրակ բոցը բորբոքուն թարմ
Թող բռնկին ստրկավարժ մտքերն հեզ:

Ամբոյսն է սա, կը տուայտի կ'սպառէ ուժ,
Ու զրկանքի անապատէն սովալլուկ,
Թաւազող ստրկափարշ անտէր անբուժ,
Մինչ բռնակալն արիւնկալ, ողջ է գերուկ:

Ամբոյսն է սա, անգգայ կոյր իր էութեան,
Սողալ գիտէ, չունի ձեր այդ գայրոյթն արդար,
Իրաւունքին, իր վերքերուն խոր խոց այնքան,
Ու կանցնի նա արիւնածիր, լուռ... դարէ դար:

Գիտցիր ով մարդ. Աստուած նոյնիսկ Նա գերաբուն,
Հակնիրս կայր, երբ հերոսին լսեց ձայնը որ կարելէր,
Կը թոքովէր նա հոգեսպառ վշտով մ'անհուն,
«Ազատութի՛ւն ազատութի՛ւն զիս է՞ր թողէր»:

Ու Եհովան ազատակամ կ'երկնաքնովէր
Երբ որոտաց իր սիրաբուն պատգամն այսպէս,
«Ես ասացի թէ դուք աստուած կարէ՛ք լինել,
Օն աշուղ դու, հնչէ քնարդ է՞ր կը լռես»:

Օ՛ն, երգէ՛ դու, սա հոյակամ հերոսն արբուն,
Դուն բանաստեղծ հիւսէ ներտաղ անոր փառքին,
Եւ դու ըստրուկ, կանգնէ հուրաբն վէ՛հ հայանուն,
Կամքը իմս է, որ անոնք ալ անմահ գրուին:

ՀԱՅԿԻ ՊԱՏՔԱՄԸ

Առ հայորդին.

Դու, Հայորդի, գիտցիր քե՛տ սոսկ փառքի համար քեզ ծնայ,
Այն մեծ փառքին, ուր հերոսներ երգըն իրենց հայկաշէն
Գոռերգէին, շեփորէին. սէզն Արարատ պիտ' ցնծար.
Ուր հայուհին հիւսէր անոնց, փառապսակ ձէք՝ նիւղէն,
Հայ մայրըն էր մատակ առիւծ, մանկունի ի տիպ կորիւնի,
Գաղափարի վեհ ֆանդակներ, նոր փառքերու տան ծնունդ:

Ես ծնայ ձեզ, որ ծնիք դուք սէզ դիւցներ բոցեղի,
Որ մարդկութիւնն կոյր ցաւաքար ձեզ բազիններ պծնակուն
Կանգնէր ու գար մշտերգելու ձեր առօրեայ յաղթանակ:

Ես ծնայ ձեզ, որ ձեր սուրբ գաղափարէն մոլեգնած,
Իրաւունքի արդարութեան վրէժովը զգեստուն...
Ու դիակներ ի ճապաղիք, բռնակալներն ալ *Կըած*,
Գա՛ն ծնկաչոք, երկրպագել արդարութեան ձեր անհուն:

Ես ծնայ ձեզ որ մարդօրէն աստուածօրէն ապրիք դուք,
Որ անցնէիք դուք լուսածիր աստղերու պէս հրաբորբ,
Որ դարէ դար, ու անդադար, ողջ ազգերու շրթունքէն
Անմահօրէն մշտերգուէր ձեր մեծ փառքը վեհաշում,
Որ չըսուէր քե՛տ Հայը քշուառ ու մարտիրոս ազգ մ'է որք:

Ո՛հ Աստուած իմ, այդ ի՞նչ ըսի, Հայը քշուառ, լքուած, ո՞րք.
Դեռ երէկ էր, քաջն Տրդատ երկաթն Աշոտ ու Վարդան
Դեռ կը յիշեմ աստուածեղբի վեհապետները հայկեան,
Որք իմ փառքը կռանեցին, հայ պատմութիւնը ոսկետառ:

Դուք Արամեան ո՛վ վեհոգի, ո՛վ դիւցազարմ որդիներ,
Պիտ' չի կոչեմ ձեզ ապիկար կամ ցաւաքար կամ տկար,
Ձեր երակներն աստուածատիպ վահագն արեամբ են լցուն,
Ու ձեր հոգին կրակն ունի ազատութեան վեհանուն:

Ահա պատմառն, դուք մի՛ խաբուիք, բարձր են ձեր միտք, ձեր
հոգիք,

Դուք որ դարեր տառապեցաք, մի օր չըսիք, ալ հերի՛ք...:

Ով հայորդի, դուն կարդացիր կամլսեցիր կամ տեսար,
Հրեշօրէն անխղճօրէն մոռքօտումը քո ցեղին...

Դուն լաւ գիտցիր, հայ երկունքի արիւնի այս օրերէն,
Հայաստանը քեզի ծնաւ, ցեղիդ արեամբ մկրտուեցար,
Ես Հայկըն եմ, ես քո հայրը, քեզ կը խօսիմ դարերէն
Դուն որ կապրիս, քու պարտքդ է, քու անունն է վերաշէն...:

Աւերակներ աւեր մնա՞ն... պարտութի՛ւն է հայամօք
Ձոհերուն տեղ պէտք է ծնիլ, ոչ մի՛ արգելք խոչնդոտ...
Պէտք է *Հարթել*... պէտք է տիրել, պտէք է շինել հայրենին,
Լըսէ պատգամս ով հայ ծեր մարդ կամ պատանի եւ կամ կին:

ԱՌ ՀԱՅՈՒՀԻՆ

Թող ժպտը ծաղկի դեմքիդ նայուածքդ լոյս թող ծորի,
Յնծումի բիր երանգներով յաւերժացիր Հայուհի,
Յաւօտ անցեալ, եւ ապագադ անհունօրէն դեռ մթին,
Բայց դու ցնծայ, յաւերժացիր, դու անհունն ես անհունին...:

Պատուոյ տիպար հայ մօրն ես անբծօրէն սուրբ ծնունդ,
Գլխիդ երգեց ազատութեան մըմունջները սիրտն իր թունդ...
Նա տառապող Աստուծոյ մը պէս ապրեցաւ անտրտունջ
Ու հայ տարտին համար գոհեց վերջի արեւն վերջի շունչ:

Արեւուն տակ շերշերտած նուռ, ահա՛ շրթներդ վարդանուն
Ժպիտն հալի ակնարկիդ մէջ... ցնծութիւնն իմ աչերուն,
Կուրծքդ կեանքն ուր կը հեւայ անմահօրէն սէր բուրբան
Յաւօտ սրտիս լընու անդունդն լոյս հեշտանքներ յաւիտեան:

Տառապանքի յորձանուտին հետ տարութեր անբաժան
Թեւերուդ մէջ միայն գտայ սփոփանքի՛ Նիրվանան,
Կագդուրումի՛ նոր նոր ուժեր ծորին խորն իմ հոգիին,
Կենդանութեան ո՛վ հեշտ աղբիւր, ո՛վ Հայուհիդ լուսածին:

Աչերուդ մէջ ես՝ պերճութիւն կարդամ քո չինջ հոգիին
Սէր-Աստըծուն ցոլացումն ես, 'հա երկինքն հեշտանին,
Սեւ մագերդ որք կը հոսին ուսերէդ վար վէտվէտուն,
Զիս կը տանին երազներու բիր աշխարհներն անանուն:

Իտէական նոր նոր աստղեր ես կը տեսնեմ ի յերկին
Նոր ուժերու մայր պիտ' կոչուիս, ո՛վ դու գաղտնիք վեհածին,
Քեզի տրուած է ապագան կուռ փառքերով զգեստուն,
Քուկն է ուժեղ ու յաղթական նոր սերունդը վեհ Հայուն:

Ժպիտը թող ծաղկի դեմքիդ, նայուածքդ լոյս թող ծորի
Յնծումի բիր երանգներով յաւերժացիր Հայուհի,
Յաւօտ անցեալ, եւ ապագադ անհունօրէն դեռ մթին,
Բայց դու ցնծայ յաւերժացիր դու անհունն ես անհունին...:

ՈՐԲԵՐՈՒՆ

Որ ոչն լուիցէ ունկամբ
Լուիցէ թիկամբ:

Ոչ մի լեզու ոչ գրիչ
Կրնայ պատմել Հայուն ճիշ...:

Մարդը մա՞րդ է, սիրտը քա՞նք է, հոգին ցնորք է՞ միթէ,
Ո՞ւր են երկինք, ո՞ւր է Աստուած, արշալոյսը արծաթէ
Ի՛նչպէս այն օր տեսաւ ռհիրն, ու ճիրանները պիղծ մարդուն,
Զի սարսառ՞ց բնութիւնն, ու նիւական ուժերովն իր թագուն...
Փլի՛ր երկինք, կոյր աստղերովդ կործանիր վար վիհն անհուն.
Արժանի չէ կոյր մարդկութիւնն տեսնել վշտերը Հայուն...:

Մարդկութիւնը... վռնակը չէ՞ քաղաքակիրթ բզմոյս,
Նա՞ որ տեսաւ ու ռհիրն եղաւ միայն լուռ դիտող
Ոճրագործ չէ՞ որ նախնիներն պիտի գործէ իր կարգին,
Շանքէ երկինք, սուրբ կրակովդ այրէ բոլոր, այր կամ կին,
Ազատութեան բագինին դէմ Հայ որբուկներ կը խաչեն,
Փլի՛ր երկինք, այն որ Հայ չէ չի հասկցաւ հայ ցաւէն:

Անգո՛ւք աշխարհ, Հայ որբուկներ գերք հրեշտակներ վիրաւոր
Ցաւ չի գիտեն, գուրգուրանքի մայր կը փնտռեն սիրածոր:
Դուն որ պատկերն ես Աստըծոյդ ո՛վ մարդ վայրագ, սեւերես,
Ինչպէ՞ս կըցար խլել մանուկ մօրը ծոցէն սիրակեզ,
Ձուծնե՛րը ծունկի եկան, երբ նա որդին կաղերսէր...
Շանքէ՛ երկինք այրէ՛ բոլոր, պէտք է տեսնել նոր օրեր:

Զի սարսեցո՞ւց Հայուն ցաւը քեզ Արարիչ անտարբեր,
Արեւըն է՞ր, է՞ր լոյս կուտայ սեւ իժերուն մարդակեր,
Ո՛վ խաչ վըսեմ, է՞ր կը մնա գմբէթէն վեր վեհաստե,
Ո՛վ հասկցաւ... ո՞վ է սիրեր ընկերն իր անձին պէս,
Մարդը չէ՞ որ հացի փոխուած մարդու արիւն կը լակէ,
Մինչ ուրիշներ գործեն անոր ու տառապին զրկանքէ:

Նայն մարդը չէ՞, տաճարին մէջ կ'արդարանայ լուսայով,
Եւ բարերար աստուածորդի շուտ մը դառնայ ապահով,

Գաղափարներդ սկզբունքներդ այս մեծ ցաւը ե՞րբ բուծեր :
 Յոյսն ո՞ւր մնաց , ո՞ւր մնաց սէրն որո՞ւ կրնաս դու հաւտալ ,
 Գաղափարով բաժան բաժան անկիւնները նստիլ լալ... :
 Հալածական պանդուխտ իյնալ թողալ երկիրն տունն աւեր
 Տառապնքի հարուածները մեզ չի կրցա՞ն խրատել :
 Թէ կաթոգին ու վառ սիրով թէ չի ձուլուի Հայն Հայուն
 Ես չե՛մ հաւտար մարդու մտքի գաղափարին ոչ մէկուն :
 Երբ հայ մօրը խաչելութեան երկինք նոյն ինք կը լըռէ ,
 Դա նշան է թէ օտար է , սիրտ թէ ունի սո՛սկ քար է...
 Հայը Հայուն , ու Հայէն գառ աշխարհն ամբողջ ճնիւր է...
 Որովհետեւ միակ Հայն է որ հասկնայ հայ ցաւէ :
 Յոյսեր ունիս ո՞վ հայ բազկիդ ուժով կը ծաղկին ,
 Խառնէ այդ ոյժն Հայու ուժին , եւ ամէն Հայ իր կարգին... ,
 Հա ա՛յն ատեն վնասական է օրէնքին պէս քնուրբեան
 Թէ հարուածէս հայ Աստուածն է որ կը դատէ յաւիտեան :
 Թէ կաթոգին ու վառ սիրով թէ չի ձուլուի Հայն Հայուն
 Ես չե՛մ հաւտար մարդու մտքի գաղափարին ոչ մէկուն :

ՍՈՒՐԲ ՊՕՂՈՍԸ

Տնակ մըն է միշտ դուռը բաց
 Թաց պատերով երդիքը ցած ,
 Խաչ քարերով երեք աղբիւր ,
 Աւագան մը գուտ անմրուր :

Ներսը կը մտնես , ձայնը ջուրին
 Կը վռարէ սրտիդ լեղին ,
 Տեսնես քարեր հայ փորագիր ,
 Թուին ըսել . «մի՛ վհատիր» :

Թէ ցաւ ունիս եւ կամ մի խոց ,
 Ձեռքդ դուն տար աղբիւրին ծոց ,
 Ափ մը հող առ ջրովն օծուն ,
 Լուայ վերքդ , կը բուծուիս դուն :

Այսպէս շատեր , շատե՛ր գտան
 Իրենց ցաւին դեղ ու դարման ,
 Հոս ուժ մը կայ , ուժ մը թագուն
 Կազդէ կըսեն մարդուն հոգուն :

Բժիշկներ հոն պիտ գլխիկոր
 Երկրպագեն հըրաշին նոր ,
 Դեղագործն հոն պիտի վազէ
 Ջրէն լընուլ թասն իր կաւէ :

Ո՞վ հայ տղայ մօրդ հարցուր
 Երկինքն ո՞ւր է՝ Աստուածն ո՞ւր ,
 —Հայ հողն ու ջուր ու հայ լեզուն
 Կազմեն Հայուն երրորդութիւն :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Որքան գեղեցիկ, որքան իտեական, ո՛վ մխացող երկիրը Հայուն...: Կոյսի մը պէս շղթայուած ո՛վ գեղեցկութիւն եւ մարդկային կեանքի մէջ խաչուած ո՛վ անմեղութիւն: Դեռ չի հասար հանգրուանը ուր ազատութիւնը խաղաղութեան պըսակը պիտի դնէր գլխիդ...: Թո՛ղ ինձ. քուրմի մը պէս ծունկի գալ, մխացող հանճարներուդ եւ արիւնոտ աւերակներուդ առջեւ, աղօթք մը մըմնչել, գուցէ հին յաղթական աստուածներուդ, որք անտեսօրէն պետութիւններդ ու քաղաքներդ պսակեցին...:

Կորած է իմ երկինք ցաւերու անդունդին մէջ... մինչ դուն անդին, տառապող Աստուծոյ մը պատկերին պէս արդար, եւ անմահօրէն գեղեցիկ, ո՛վ հայ երկիր կը ժպտիս ինձ, եւ ժպտիդ մէջ, շիջանուտ կաթիլի մը պէս յայտ, հաւառք կը ներշնչէ ինձ, նորեւն երազներուս մէջ պէս պէս երանութիւններով կը ծաղկիս...:

Ցեղիս իտեային ուրուականն եւ դուն...: Սարեւանդներուդ բլուրներուդ եւ ձորերուդ մէջ, խաչելութեան սիւներ կը տեսնեմ, ուր աւեր լուսիւնը սարսափի բառեր կը փսփսայ:— «Մի՛ երգեր, մի՛ ձգտի՛ր, ազատութիւնը դահիւններ ունի»: Բայց դուն, կ'ումնենք մէջ անմահօրէն գեղեցիկ եւ ուժեղ, կիյնաս, կեղեւս, նորէն կիյնաս, Քրիստոսի մը պէս տառապանքի խաչը շալկած ազատութեան արիւնոտ մամբաներէն կանցնիս, ոտքերդ բռնիկ, կը հեւաս, ու կերգես, կիյնաս ու կը քալես: Հաւատքդ դարեր կոխկոտեցին, իւրաքանչիւր վերք որ կը փսփսայ մարմնոյդ վրայ, ազատութեան երազին պէս դառն եւ վսեմ... կսկիծը կուտայ քեզ. — ահա քու անմահութիւնը...: Դարեր անցան, չի յոգնեցար, կարծես, բնութիւնը ծնած օրդ ազատութիւն գրեց քո մակտին, որուն երազը աստուածացուց քեզ, ո՛վ վսեմ երկիրը Հայուն...: Այլ յոգնեցայ կոյր մշտարտութեան փշոտ քարուղիներէն, որուն ելքը մութն էր միայն...: Թող ինձ, քուրմի մը պէս ծունկի գալ, եւ աղօթել, գուցէ քո յաղթական աստուածներուն պատմել անոնց հին օ—

րերդ վեհաշէն, ու կարօտի անվերջ պապակով երգել անոնց: «Ո՛ր տայր ինձ գծույն ծխանի, եւ գառաւօտն Նաւասարդի... Որքան գեղեցիկ, որքան իտեական, ո՛վ մխացող երկիրը Հայուն...»:

ՄՏԱԾՈՒՄԻ ՇԻԹԵՐ

Բոյսի եւ կամ կենդանի մարմինը, որը ուրիշ բան չէ՝ եթէ ոչ ուշիմօրէն շարունակ մեքենական հատուածներու շարք մը, նոյն իսկ ամէնէն փոքրը, ինչպէս միջբոլոր եւ մամուռը, կը ցոլացնեն բնութեան ուժը, որ է Աստուած:

Ուր որ մարդուն ձեռքը նախճիրներ կը գործէ, ըլլայ նիւթական, բարոյական եւ կամ ֆիզիքական, հոն Աստուած չի կայ: Աստուած ամէն տեղ չէ:

Միտք մը, որ կը գործէ համաշխարհ ու ներդաշնակ, ու կը մերկանայ բարոյական եւ շինիչ գործունէութեան մը մէջ՝ Աստուծոյ մէկ ցոլքն է նա:

Կրօնքը տգիտութիւնը սանձող բարիք մ'է, որ վեր նայիլ կը սորվեցնէ. մինչ գիտութիւնը ցոյց կուտայ վեր ելլելու ճամբան, առաջինը նայուածք մ'է, երկրորդը ճիգ մը:

Աղօթքը տեսական ձգտում մ'է, մինչ ինքնագիտակցութիւնը գործնական:

Յեղափոխութիւնը Աստուծոյ կամքն է, արդարութեան օրէնքը կը ծնի դայն, նա կը հաւուածէ, եւ իր բռնացքին տակ Աստուած կը խօսի:

Ազատութիւնը ընկերային կեանքի կրօնքն է, որուն մէջ կը ծաղկի իրաւունքը, նա՝ որ կը խաթարէ դայն, դաւաճան է:

Ուեէ ձեռք, որ կ'արիւնոտի իրաւունքի համար, արդար

է. օձը վատ է, սալանն է զայն. մարդուն ալ օձը կայ, որ օձ
լսկ է:

Ստրուկ է նա՝ որ յուսահատ է, մռայլ է, թախծոտ է,
կը ծռի ցաւին տակ, կուլայ իր մտածումներուն մէջ, անի-
մաստ եւ տարտամ քայլերով կը շրջի, կեանքի յոգնածութիւնն
է ան, ցաւը կ'երգէ, ա՛խ կը քաշէ, մահուան կը ցանկայ,
մարդկային կեանքի դոսն է նա, ու կը սնուցնէ թշուառութիւնը:

Խորհուրդներ կան, որք թունաւոր են, կը պատճառեն մը-
տատանջութիւնը, պէտք է դուրս ձգել ազնոնը միշտ լաւ խոր-
հուրդներու ձգտելով:

Յ Ա Ն Կ

Անհրաժեշտ Նօթեր.....	5
Բանտէն Դուրս.....	9
Հայու Հոգին.....	11
Ուր է Հայուն Աստուածը.....	13
Կեանքին Գաղտնիքը.....	14
Համբոյրը.....	15
Աղօթք Մը.....	17
Կարօտ.....	18
Հերոսներուն.....	19
Հայկի Պատգամը.....	20
Առ Հայուհին.....	22
Որբերուն.....	23
Տառապանքին Դասը.....	25
Սուրբ Պօղոսը.....	27
Հայաստանին.....	28
Մտածումի Շիթեր.....	29

МЕЖДУНАРОДНАЯ КНИГА
Москва
MEZH DUNARODNAYA KNIGA
Moskva

КОПИЯ, COPY, COPIE, KOPIE

Заказ, Commande, Order,
Bestellung

№ 0125/25/22

I/I

Коллч., Copies,
Exempl., Anzahl

Наименование, Title, Titre, Titel

I

Metzikian, Kr.
Partki tzeiner. 1924

NOV 23 1956

Дата 10/IX/56
Date

195

Высылать по адресу: to the address:
l'adresse: an die Adresse:

Мос. Библиотека
Лясникяна
ул. Терян 72
Ереван/ USSR

Просим вкладывать данную копию в книгу
Please enclose this copy with the book
Prière de joindre cette copie au livre
Bitte diese Kopie dem Buche beizufügen

2013

13718

Շուտով Լոյս պիտի տեսնէ

Գրգիտ Հեղինակիրն

Պ Է Տ Ք Ի Չ Ա Յ Ն Ե Ր

Հիմնաւոր աւելի տրամադրանութեան քան թէ զգացումի
վրայ